

HELIKON 3

ÁRA 20 LEJ

SZÉPIRODALMI FOLYÓIRAT

III. ÉVFOLYAM • 3. (107.) SZÁM • KOLOZSVÁR, 1992, JANUÁR 31.

ÚJRAKEZDÉS – VESZTESÉGEKKEL

Január első heteiben „önhibáján” kívül hiányzott az olvasók asztaláról a Helikon. Ezt a várható kiesést előre jeleztük ugyan elmúlt évi utolsó lapszámunk gyászos címdalán, s bár mint ezt akkor megírtuk: illúziókat nem fűztünk a romániai irodalmi lapok s folyóiratok sztrájkjához, különösen ahhoz, hogy ettől az önszonkító kísérlettől a kincstár meghiúsulna — ám azt nem feltételeztük, hogy ebben a szerencsétlen külsőhelyzetben az írószövetségi kiadványok még mélyebb válságba sodródnak.

Miután a „kicső” hetek alatt számos, lapjaink sorsát latolgató mendemonda kelt szárnyra (egyesek már el is temeték bennünket, úgy látszik, elég volt ehhez a gyászkeret pusztá látványa is, az alatta álló zömök három hasáb végigbongészésére már nem futotta az időből), éppen ezért az alábbiakban megkíséreljük e válságállapot néhány mozzanatát sorra venni — osztani próbálván a reánk telepedett ködöt, mely ezen a '92-es január-végen egyszerre nyirkos és jeges.

Tehát: december második felében 19 írószövetségi időszakos kiadvány „leállt”, azzal, hogy mindaddig szünetelteti megjelenését, míg a kormány a honi művészetek hathatósabb támogatására el nem szánja magát. Ez végül is nem következett be. Igaz, a kormányfő meg néhány illetékes több hetes időhúzás után méltóztatott fogadni az Írószövetség elnökét és küldötteit, ám e megbeszélés a lapok helyzetét illetően nem járt eredménnyel, s még bár „baráti légkörben zajlott”-nak sem volt mondható. Ezek után a szövetség Igazgatótanácsának, majd választmányának (január 16–17-én) el kellett döntenie: a „másfél” lap megjelentetésére sem elegendő állami támogatásból, valamint a maradék „önerőből” mozgósítható anyagiakból hány kiadványának az újraindítására vállalkozzék. S főleg: melyek legyenek ezek?

A heves üzcsepscápásoktól sem mentes kétnapi értekezés során fölmerült, hogy a szövetség mindössze öt lapot tartson meg, sőt az is, hogy csupán hármat (ezekben a változatokban persze a két magyar folyóirat — a Látó s a Helikon — közül egyik sem szerepelt); végül a választmány mégis kilenc kiadvány újraindítása mellett döntött, mentvén az intézményes keret azzal, hogy 1. ritkítja a folyóiratok megjelentetését (amelyik hetilap volt, az jelenjen meg ezután havonta, amelyik havonta jelent meg eddig, az adjon ki ezután csupán negyedévente egy-egy számot stb.) 2. zsugorítja a terjedelmüket, 3. minimálisra apasztja a kiadványok szerkesztőgárdáját, személyzetét.

Ebbe a 9-es „elképzelésbe” immár egy magyar lap is „beleért” — azaz mégis mind a kettő, amint rövest kiderül. A Helikon és a Látó szerkesztői ugyanis megegyeztek abban, hogy az egy folyóirat számára „leosztott” költségvetést úgymond testvériesen megosztják a két folyóirat között, s mindkettő megkísérel — „ahogy lehet?” — a fennmaradást. (Tehát ilyenformán a 19 írószövetségi kiadványból végül is 10 élhetővé válik a sztrájk után.) Az Írószövetség a két magyar lap elhátározását nyilván nem ellenezte, de az Igazgatótanács azt javallotta, hogy a felezett támogatásnak megfelelően a Helikon alakuljon át havi folyóirattá, a Látó pedig csupán negyedévenként jelenjen meg —, ám ezt a változatot sem tették kötelezővé: a két érintett folyóirat vezetőire bízván a megoldást.

Ilyen előzmények után a Helikon úgy döntött, hogy vállalja az évi huszonhatszori megjelenést (tehát ezentúl kétfelente kerül az olvasók elé), megtartva eredeti oldalszámát (a tízekettőt), míg a Látó továbbra is havonta szándékszik megjelenni, föltehetően csökkentett oldalszámmal. („Csak azért is?”) (Az újrainduláskor viszont mindkét folyóiratnak szerkesztői, alkalmazottai jelentős hányadától meg kellett válnia.)

Ez a magunk-elszánás, ez a jelen anyagi körülmények között így is már-már vakmerőnek számító vállalkozás persze azt feltételezi, hogy az elkövetkezőkben félre kell tennünk mindenféle ún. alkotó értelmiségire jellemző szemérem- és szegénységérzetet, s fölkerjük mindazokat — EZ ÚTON IS! — akik a két romániai magyar szépirodalmi folyóirat további megjelentetéséért tenni tudnak s akarnak, azok ennek a kultúrának a megmaradásáért vállaltan közösséget vállalunk. Itt mindenekelőtt alapítványok, termékeiket reklámozni képes vállalatok támogatására gondolunk. Tudjuk, a romániai magyarság (s különösen értelmiségije) hozzáink hasonlóan nehéz körülmények között él; s még további elszegényedésnek nézhetünk elébe; az új, tehető, kultúráért áldozni kész középosztály kialakulása pedig a jelen szétrozsolt társadalmi rétegszerkezetben bizonyára még sokáig várat magára; ám ha ma veszni hagyjuk a maradék anyanyelvű művelődési intézményeket — a könyvkiadást, a lapjainkat s az iskolát —, nemzetiségünk a harmadik évezredre értelmiség nélkül marad.

A Helikon '92-től egy példányt 20 lejért juttat el olvasóhoz. Ezt a lapárat — mely a rohanó infláció körülményei közepett továbbra is illuzorikus, egyelőre nem szándékszunk emelni — éppen jelentős számú diák olvasóinkra tekintettel — még akkor sem, ha az iskolafolyosó végében újabban a „kis-uzsonnáért” 25 lejt kér a büfés néni...

...Mint az az előző sorokból sejthető: a Helikon zsugorított lehetőségei ellenére a továbbiakban is folyamatosan közli majd a SZÖVEGGYŰJTEMÉNYT.

Ami még fontos: mindazon olvasóink számára, akik a '92-es első évnegyedre szerkesztőségünkben fizettek elő a Helikonra, ezen előfizetéseket az év első felére (tehát július 1-ig) érvényesítjük.

S végül néhány szó arról, hogy ezeket az új Helikon-évfolyamot útjára indító keserves sorokat miért nem a '92-es első lapszámban tettük közzé. Ez azért történt így, mert míg megjelenésünk szünetelt, mi közben reménykedő sztrájktrókként úgy szerkesztettük tovább az első számokat, mintha azok folyamatosan helenként megjelenhetnének, s így az első biztató jelre elindítottuk a nyomdagépet, hogy ne válassunk magunkra tovább.

SZILÁGYI ISTVÁN

Törös Gábor rajza

MÁRAI SÁNDOR

HALOTTI BESZÉD

Látjátok feleim szemekkel, mik vagyunk!
Por és hamu vagyunk.
Emlékeink szétesnek, mint régi szövetek.
Össze tudod-e rakni a Margit szigetét?
Már minden csak dirib-darab, szilánk, avitt kacat,
A halottak szakállá nő, a neve számadat.
Nyelvünk is foszlik, szakadoz és a drága szavak
Elporladnak, elszáradnak a szájpadat alatt.
A pillangó, a gyöngy, a szív nem az már, ami volt,
Amikor a költő még egy család nyelvén dalolt.
Es megértették, ahogy dajkának énekét
A szunnyadó, nyügis gyerek álmában érti még.
Szívverésed titkos beszéd, álmod zsványoké,
A gyerekek Toldit olvasod és azt feleli: oké!
A pap már spanyolul morogja koporsód felett:
„A halál gyötrelmei körülvettek engemet...”
Az ohioi bányában megbicsaklik kezéd,
A csákány koppan, nevedről lehull az ékezet.
A Tyrren tenger zúgni kezd s halod Babits

szavát...
Krúdy hárfája zengi be az ausztrál éjszakát...
Még szólnak és üzennek mély szellemhangokon,
A tested is emlékszik mint távoli rokon.
Még felkiáltasz: Az nem lehet,

hogy oly szent akarat...
De már tudod: Igen! Lehet... és fejtet a vasat
Thüringiában. Posta nincs. Nem mernek írni már.
Minden katorga jeltelen, halotttér sírni kár!
A konzul gumit rág, zabos, törli pápaszemét,
Látóval: untatja a sok okmány és pecsét.
Ha ezret lap és kocsit. A misszress és baby
fényképe áll asztalán. Mi volt neki Ady?
Mi volt egy nép? Mi ez az év? Költészet és zene?
Arany szavai, Rippl színei? Bartók vad szelleme?
Az nem lehet, hogy annyi szív... Maradj nyugodt,

lehet!
A nagyhatalmak cserélnek majd hosszú
jegyzékeket.
Te hallgass és figyelj! Tudjad, már él a kis sakál,
Mely afrikai sírodon tiz körmével kapál,
már sarjad a kaktusz is, hogy elfedje neved
A mexikói fejfán, hogy ne is keressenek.
Még azt hiszed, hogy élsz... valahol... és ha
máshol nem is,
Testvéreid szívében élsz... nem... rossz álom
ez is!
Még hallod a dörgő panaszt: Testvér testvért elad!
Egy hang alétan közbeszól: ne szóljon ajakad!
Egy másik nyög: Ki távol sír e nézeten...
Még egy hörög: megutálni is kénytelen legyen...
Hát így. Keep smiling.

És ne kérdezd senkitől miért?
Vagy rosszabb voltam, mint ezek? Magyar
voltál! Ezért!
Es ész voltál, litván, román. Most hallgass és fizess!
Elmúltak az aztékok is. Lesz hát, ami lesz.
Egyszer kiás egy nagy tudós, mint avar löfejet,
A radioaktív hamu mindent betemet...
Türed, hogy ember nem vagy ott, csak osztályidegen!
Türed, hogy már ember nem vagy itt, csak szám
egy képzetben!

Türed, hogy isten türi ezt, s a vád tajtékos ég!
Nem küld villámot gyújtani, hasznos a bölcsesség.
Mosolyogj, mikor a pribék kitépi nyelvedet!
Köszönd a koporsóban is, ha van ki eltemet.
Órizd eszelősen néhány jelzödet, álmodat,
Ne mukkanj, amikor a boss megszámolja fogad!
Szorongasd még rongyaid, a bugyrodát, szegény,
Emlékeid: egy hajfürtöt, fényképet, költeményt...
Mert ez maradt. Zsugorian még számbaveheted
A Mikó utca zsenge fáit, mind a hetet...
Es Jenő nem adta vissza a Shelley kötetet...
Es már nincs, akinek a hóhér eladja a kötelet
Es már elszáradnak idegeink, elapad vérünk,
agynunk...

Látjátok feleim szemekkel, mik vagyunk...
Ime por és hamu vagyunk.

MÓZES ATTILA

Hüvely Matyi

csodálatosan posztmodern élete

